

Irena Bratičević

Reatribucija ekloga pogrešno pripisanih Rajmondu Kuniću

U drugome svesku edicije *Hrvatska književna baština* 2003. godine objavila sam rad pod naslovom *Ekloge Rajmunda Kunića*,¹ predmetom kojeg su bile tri ekloge iz rukopisnoga prijepisa pohranjenog u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku pod signaturom 368/1, 2. Osim što je u tom radu ponuđena žanrovska interpretacija triju pjesama i u prilogu prvi put objavljen njihov tekst, osobita je pozornost poklonjena problemu njihove atribucije: pošavši od pretpostavke da je pogrešan podatak koji se nalazi u samome katalogu Znanstvene knjižnice, a prema kojem je njihov autor bio Ivan Salatić mlađi, pripisala sam te ekloge hrvatskom latinistu Rajmondu Kuniću (1719 – 1794.). Ujedno je time u popis žanrova koji čine Kunićev autorski pjesnički opus, uz epigram, elegiju, poslanicu, hendekasilabe i duže pjesme u heksametru (*carmina*), uvrštena i ekloga, književna vrsta koju je novolatinska književnost naslijedila iz klasične, proširivši s vremenom spektar tema, protagonista i namjena i njegujući je još i u drugoj polovici 18. i početkom 19. stoljeća u svrhu prigodničarskog obilježavanja društvenih zbivanja. Ekloge iz dubrovačkog rukopisa svojim se formalnim i strukturnim značajkama primjereno upisuju u povijest žanra, jednako kao što se na sadržajnom planu doista bave suvremenim događajima i osobama: prva ekloga, *Eupolus, Thelgon piscatores Friderici Regii, atque Electoralis Saxoniae Principis in patriam reditum alter precatur, alter timet* (79 heksametara), tematizira posjet princa Friedricha Augusta Saskog Rimu 1739.; druga pjesma, *Glaucus. Clementissimi viri Scipionis Marchionis Maffei studia celebrantur* (96 heksametara), posvećena je djelima talijanskog književnika 18. st., Scipionea Maffeija, a treća, *Celadon pastor, Lycidas piscator Divi Petri apostolorum principis laudes canunt* (213 heksametara), opisuje onodobnu proslavu blagdana Svetog Petra i Pavla u Rimu.

Tri su me razloga bila navela na sumnju u Salatićevo autorstvo. Prvo, riječ je o zaslužnome dubrovačkom prepisivaču koji, međutim, nije pisao poeziju na latinskome. Zatim, drugi prepisivač, Stjepan Tomašević, koji je dovršio prijepis spomenutih pjesama, na dnu je posljednje stranice zabilježio da je Salatić ekloge prepisao, ali ne da bi bio njihov autor. Naposljetku, sveščić s trima eklogama, 368/2, u rukopis 368 ujedinen je zajedno sa sveščićem 368/1 (također u prijepisu Ivana Salatića), kojemu dođuše nedostaje jedna ili nekoliko početnih stranica, no koji sadrži šesnaest parafraza Horacijevih oda te šest epigrama – tekstova čiji je autor nedvojbeno, kako je poznato iz brojnih rukopisa, pa i autografa, Rajmund Kunić.

¹ I. Bratičević, *Ekloge Rajmunda Kunića*, u: *Hrvatska književna baština*, knj. 2, ur. D. Fališevac, J. Lisac, D. Novaković, Zagreb 2003, str. 217 – 254.

Unatoč tomu što se tri ekloge ne nalaze u najobuhvatnijem i najusustavljenijem prijepisu Kunićevih stihova, onom što ga je početkom 19. stoljeća na temelju tiskanih izdanja te autografa i dotadašnjih prijepisa prikupljenih u Italiji i Dubrovniku, načinio Rafo Radelja, te unatoč tomu što književna historiografija od Appendinija do danas ne spominje ekloge kao dio Kunićeva pjesničkog opusa, u radu iz 2003. pretpostavila sam da je upravo on, a ne Salatić, njihov autor. U prilog toj pretpostavci bili su izneseni ovi argumenti: položaj pjesama u rukopisu uz prijepise drugih Kunićevih stihova pisanih rukom istoga prepisivača; uvjerenje dosadašnjih istraživača da još uvijek nisu prikupljeni svi Kunićevi tekstovi; sadržajna i formalna bliskost ekloga s pjesništvom Akademije Arkadije, čiji je Kunić dugogodišnji član; datacija, koja pokazuje da su se povijesni događaji opisani u eklogama odvijali za Kunićeva života u Rimu; uzorno versifikacijsko umijeće kakvo se prepoznaje i u Kunićevim stihovima; te, nadalje, nemalen broj dijelova stihova u eklogama podudarnih ili sličnih onima za koje Kunićevo autorstvo nije sporno.²

Ta je atribucija međutim bila pogrešna: autor triju ekloga Talijan je Carlo Noceti, kako je vidljivo iz izdanja *Arcadum carmina. Pars altera* (Rim 1756.), druge od triju antologija latinskih stihova pjesnika Akademije Arkadije.³

Carlo Noceti rođen je 1694. u Bagnoneu na sjeveru Toskane. Stupio je u Družbu Isusovu i pohađao Rimski kolegij, na kojem će kasnije predavati književnost, retoriku, logiku i teologiju. U Rimu je uživao velik ugled, dopisivao se s mnogim učenim ljudima i književnicima, i bio član Arkadije pod pastirskim imenom Nicetas Phalantius. Među djelima teološke prirode najvažnija mu je dvosveščana polemički intonirana *Veritas vindicata*, dok je od književnih, uz ekloge, napisao didaktičko djelo u stihovima *De iride et aurora boreali carmina*, tiskano u Rimu 1747. s iscrpnim bilješkama njegova učenika Ruđera Boškovića. Izdanje je ponovljeno 1753. te u Veneciji 1757. Umro je 1759.⁴

Same su ekloge bile objavljene u tri navrata. Prvi put otisnute su 1751. u Rimu kao dodatak izdanju nabožnih elegija francuskog isusovca Renéa Rapina (1621 – 1687.) pod naslovom *Renati Rapini eclogae. His accesserunt Caroli Noceti ex eadem societate eclogae tres nunc primum editae*; isto je izdanje ponovljeno 1753. u Augsburgu. Potom su, tri godine poslije, uvrštene i u već spomenutu zbirku *Arcadum carmina. Pars altera*, na stranicama 183 – 194, pred eklogom Ruđera Boškovića; pronalaskom ekloga u tom izdanju, s imenom autora *Carolus Noceti Parmensis, inter Arcades Nicetas Phalantius* ponad naslova prve, odbačena je atribucija pjesama Rajmundu Kuniću.

² Primjeri se nalaze na str. 220 – 222. navedenog rada.

³ Jedan je njezin primjerak dostupan u Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, a dva se čuvaju i u Knjižnici Male braće u Dubrovniku.

⁴ Podaci o njegovu životu i djelima prema: *Nuovo dizionario storico*, ur. L. M. Chaudon, sv. XIX, Napulj 1793, str. 197; *Dizionario universale della lingua Italiana*, ur. C. A. Vanzon, sv. IV, Livorno 1836, str. 806; *A New General Biographical Dictionary*, ur. H. J. Rose i T. Wright, sv. X, London 1857, str. 347; A. et A. de Backer, *Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus ou notices bibliographiques*, sv. II, Liège 1854, str. 440 ñ 442; C. Sommervogel, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, sv. V, Bruxelles-Paris 1894, str. 1784 ñ 1787. Prema mojim trenutačnim saznanjima, Nocetijeve ekloge, za razliku od njegove didaktičke poezije o dugi i sjevernoj zori, nisu bile predmetom proučavanja u novije vrijeme. Tomu je možda pridonijela ocjena koju im je prije jednog stoljeća dao Enrico Carrara u završnom poglavlju svoje monografije o bukolskom pjesništvu u talijanskoj književnosti: on Nocetija ističe tek kao jednog među tisućama »monotonih hvalitelj«; usp. E. Carrara, *La poesia pastorale*, Milano 1909, str. 457 – 458.

Tvrđnje koje su onodobno navedene kao argumenti u prilog Kunićevu autorstvu sada se mogu promotriti iz drugoga kuta. Neka obrazloženja zacijelo jednako vrijede i za Nocetija: povijesno-društvena pozadina preuzetih motiva, budući da je i on živio u Rimu u isto vrijeme (štoviše, bliži je Maffeijev suvremenik no Kunić); poetika književnikâ Akademije Arkadije; besprijeekorno vladanje pravilima klasične prozodije i metrike. Pojavljuje se također novo, zanimljivo pitanje o sudbini Nocetijevih ekloga u Dubrovniku: kao što je rečeno u radu iz 2003., nije očuvana početna stranica sveščića, pa ne znamo je li i sam Salatić, prepisivač, bio svjestan da uz Kunićeve tekstove pridružuje pjesme koje mu ne pripadaju ili nije, a kako u Dubrovniku nije pronađen koji drugi rukopis s Nocetijevim stihovima, ne znamo ni odakle ih je Salatić prepisao. Što se pak tiče podudaranjâ početaka i dočeta u stihu – sada između Kunićevih i Nocetijevih pjesama – ona se mogu objasniti uzajamnim čitanjem tekstova koje je u pamćenje pjesnikâ pohranjivalo odjeke tuđih versifikacijskih rješenja. Obojica su pripadala istome pjesničkom društvu i, šire gledano, istome kulturnom krugu; obojica su također pripadala istoj Družbi i, unutar nje, posvetila se predavačkom radu. K tomu, velika je vjerojatnost da je dvadeset i pet godina mlađi Kunić bio i Nocetijev učenik. U svakom slučaju, da se nakon njegove smrti osjetio ponukanim odati poštovanje njegovu djelu, svjedoči epigram koji je pod naslovom *In funere Caroli Noceti Societ[atis] Jesu* uvršten u Kunićev ciklus *Sepulcralia et lugubria*.⁵

Carole, nec Pharias possum tibi ponere moles,
Viva nec artificii marmora sculpta manu.
Quod possum ac tenuis patitur fortuna poetæ,
Versibus haec pono condita busta meis.
Busta quibus moestae sedeant hinc Iris, et illinc
Aurora argenti visa sub axe poli.
In medio caelum ac terras quae dispicit acri
Ingenio ac memori mente valens Sophia.
Virtutes almae circumstent: prima sepulcri
Frons gerat haec udis verba legenda genis:
»Carolus ingenio, doctrina, moribus aureis,
Par, quos prisca olim saecula tulere, viris«.

⁵ Epigram je tiskan u Radeljinu izdanju *Raymundi Cunichii Ragusini epigrammata nunc primum in lucem edita* (Dubrovnik 1827). Sačuvan je i autograf (u rkp. 594 Arhiva Male braće u Dubrovniku) i nekoliko prijepisa (rkp. 1156 i 2055 u Arhivu Male braće, rkp. 143 u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku). Ovdje je tekst donesen prema autografu, uz minimalne zahvate u interpunkciji.